

Tuin van verleden

(lezing uitgesproken op donderdag 17 juli 2008 bij de opening van de tentoonstelling 'Tuin van Verleden' in Gent)

In 1846 schreef Karel Lodewijk Ledeganck een pagina's lange, weerbarstige ode aan de stad Gent. Ook toen al had Gent een roemrijk, maar verloren gegaan verleden. En die roem, volgens Ledeganck:

Is als een bloem,
Die nimmer wederbloeit, wanneer zy eens ontblaêrde.
En in zoo menig staetsorkaen,
Als over u is opgegaen,
Is de uwe neêgestormd, en ligt verwelkt ter aerde.
Al wat gy nog behoudt van uwe aloude faem,
En ongeschonden draegt, is uwe aloude naem.

De 'U' in dit gedicht is natuurlijk Gent en het is tot die de stad waar hij een jaar later zou sterven, dat Ledeganck toch op de eerste plaats zijn liefde uitspreekt:

Ik min u als 't gebloemt dat in uw tuinen bloost,
En 'k juich dat gy de wieg zyt van myn dierbaer kroost!

Gent was doorheen de eeuwen de wieg, het sterfbed, de mansarde, de schoolbank, het slagveld van lief en leed voor vele dichters. Die dichters heeft de vzw HAM uit de vergeethoek willen halen met de poëzietentoonstelling 'Tuin van Verleden'. Overall in de tuin vind je zerkjes met gedichten op. We weten dat de Franse dichter Henri Chopin ooit gedichtenbundels vergeleek met grafzerken, met 'des tombes'. Poëzie moest volgens hem tot leven gewekt worden doorheen de stem en doorheen live-gebeuren hier en nu. Maar vanavond en de rest van de Gentse Feesten dienen zerken niet om iemand ten dode te dragen, maar zullen ze synoniem staan met een plaats om tot rust te komen, met een plaats die ons herinnert aan 1) het roemrijke poëzieverleden van Gent, 2) dat we pas diepgang in ons leven kunnen voelen wanneer iemand ons vertelt hoe het voelt 3) dat we daadwerkelijke dromers moeten zijn en *last but not least* 4) dat het begin van liefde altijd het mooiste is, of in de woorden van Georges Rodenbach:

*

Dis, les commencements d'amours sont les meilleurs!
C'est une impression, une réminiscence
De souffrance finie et de convalescence,
De malades guéris qui reviennent d'ailleurs.

Qui reviennent chez eux, dans leur maison rouverte,
S'appuyant l'un sur l'autre, incertains de leurs pas ;
Ils vont se regardant et parlant encore bas
A travers le jardin dont la pelouse est verte.

Ils gardent dans leur yeux le soleil du Midi
Et dans l'eau du bassin ils se trouvent moins pâles,
Mails ils ont peur encore et se couvrent de châles
Lorsque le soir descend dans le parc attiédi.

Car sont-ils bien guéris ? Ne sont-ils plus malades
Du mal d'être trop seul et de ne pas aimer ?
Et leurs coeurs, doucement inquiets, vont semer
Leurs rêves dans le vent comme des sérénades !

De tentoonstelling kwam in twee stappen tot stand. Er is in een eerste stap een keuze van dichters gemaakt. Sommige namen zal u misschien missen, het lukte niet altijd om de auteursrechten geregeld te krijgen, maar ik denk wel dat we over het algemeen we een representatief geheel hebben kunnen samenstellen, met bijvoorbeeld ook aandacht voor oudere teksten van voor de twintigste eeuw en ook de Franstalige Gentenaars van rond de vorige eeuwwisseling, die internationale roem behaald hebben in hun tijd, zijn meer dan voldoende vertegenwoordigd.

Eens de dichter gekozen, was het mijn taak als curator om van elke dichter een gedicht te kiezen. Het is altijd mogelijk om over het werk van een dichter te discussiëren en over de sterke en zwakke kanten, de sterke en zwakke momenten van een werk tot overeenstemming te komen, maar wanneer het erom gaat om uit een levenswerk één gedicht te kiezen, en dan nog liefst een gedicht dat op het formaat van zo'n zerkje past, kan de keuze niet anders dan persoonlijk zijn. De tentoonstelling is dan ook op de vijfde plaats, naast alle andere redenen die ik al opsomde, een uitnodiging om het niet eens te zijn met de keuze en het werk van de dichters te lezen of te herlezen en je eigen favorieten te kiezen.

Zelf ben ik heel erg blij ben met deze tentoonstelling en met de uitstekende keuze die er gemaakt werd. Ze bevat enkele van mijn favoriete gedichten. Het gedicht ‘Dronken poes’ van Johan Daisne bijvoorbeeld, waarin een poes de foxtrot danst en over haar poten valt, maar waar tegelijk de poëzie zelf lieflijk zwijmelt en meezingt met Marlene Dietrich. Het is, denk ik, het ideale gedicht om terug de Gentse Feesten in te gaan.

Ook het gedicht van Richard Minne vind ik een pareltje. Het staat wat apart opgesteld in de tuin en u zal onmiddellijk snappen waarom. Het gaat als volgt:

Uitkijk

Soms zit ik op den uitkijk in een boom
boven de vlakte en zie de mensen lopen.
Zij ijlen gelijk schimmen in een droom;
zij scheiden om weer samen te gaan hoopen.

Zij draven, draaien, dretsen links en rechts,
te voet, per huifkar, rijwiel of in treinen.
Pioenen op het schaakbord eens gevechts?
Of niets dan ijdel spel van dwarse lijnen?

En hoe ik dit krioelen en dit kolken
van op mijn uitkijk wijselijk bespied,
of ‘t wellicht een gedachte wil vertolken:
ik dub mij scheel. En gij? Ontwert gij iet?

Naast enkele van mijn favorieten heb ik ook verschillende ontdekkingen kunnen doen. Op mijn leestocht in het documentatiecentrum van het Poëziecentrum kreeg ik ook de bundel *Een kathedraal als troostprijs* van Piet Bekaert in handen. Het is letterlijk een kathedraal van een boek, in formaat en in oplage. Het verscheen, in 1991, in een oplage van tienduizend exemplaren. Ook de vormgeving van het binnenwerk was bijzonder en echt mooi door de lange smalle gedichten. Jammer genoeg waren verschillende gedichten te lang om op een zerkje te passen. Ik hoop dat mijn uitendelijke keuze jullie zal aanzetten om ook het boek eens op te zoeken. Het is te koop op het internet voor 10 euro.

Een andere bijzondere ontdekking was het volgende gedicht van Paul Berkenman. ‘Furioso’ sprong er, bladerend in zijn bundels, onmiddellijk uit en mijn voorlopige keuzes schoof ik onmiddellijk terzijde voor het volgende kleinood:

Furioso

Voelt gij mijn nagels in
uw schouder en uw zij?
Ik doe u pijn en pijn
omdat ik u bemin
en haat wat ik bemin
en u en omdat gij
slechts mens als ik moogt zijn
en geen, en geen godin...

Zo ligt de tuin bezaaid met ontdekkingen: van de Nobelprijswinnaar Maurice Maeterlinck tot de vorig jaar overleden Ludwig Alene, van de zeventiende-eeuwse Daniel Heinsius tot Jotie T'Hooft die eigenlijk nu nog had moeten leven, van de liedschrijver Napoleon Destanberg tot de jeugd- en kinderboekenschrijver Karel Verleyen, van mensen die in de literaire geschiedenisboekjes vermeld staan, zoals Karel Van De Woestijne, Rosalie en Virginie Loveling, Emile Verhaeren, Achilles Mussche of Raymond Herreman tot schrijvers als Berten De Bels, Marcel De Backer, Jan Schepens en Roger Serras voor wie poëzie even noodzakelijk was als ademen. Allemaal zijn ze hier vertegenwoordigd met een gedicht.

Een enkele keer heb ik noodgedwongen af moeten wijken van het idee gedicht als een autonoom geheel. De ode van Karel Lodewijk Ledeganck bijvoorbeeld is 8 pagina's lang en koos ik een fragment dat de dubbelheid van het gedicht toont. Ook uit 'de kleine eva uit de kromme bijlstraat' van Louis Paul Boon zat ik met mijn handen in het haar. Dit uitzonderlijke gedicht over een dood teruggevonden meisje en alle verdachtmakingen die daarrond ontstaan, is vandaag nog even actueel als toen Boon het schreef. Het is zo'n 35 pagina's lang en met twee armzalige stroofjes kan ik het helemaal geen recht doen, maar ik hoop toch dat jullie ook daarvoor naar de boekhandel of de bibliotheek willen gaan.

Tot slot is er de oudste hier opgenomen tekst: 'Van den vos Reynaerde'. Ook daarvan hebben we maar een klein stukje kunnen opnemen, maar het goede nieuws is dat we vanavond Eddy Levis bij ons op bezoek hebben. Eddy Levis heeft enkele jaren geleden het hele Reynaert-verhaal naar het Gents vertaald en hij leest vandaag speciaal voor ons voor over de ontmoeting tussen Reinoart De Vos en Bruin de Beer. Graag uw aandacht voor Eddy Levis.